

The Virtue of Open-Mindedness and Strategies for Cultivating It

Sadegh Mirahmadi

1. Assistant Professor, Department of Islamic Studies, Shahrekord University, Iran. E-mail: mirahmadi@sku.ac.ir

Article Info:

Article type:

Research Article

Article history:

Received:

26 January 2024

Received in revised form:

7 July 2024

Accepted:

8 February 2025

Published online:

5 January 2026

Keywords:

Open-mindedness,
Intellectual virtue, Virtue
epistemology, Education,
Motivation

Abstract: Open-mindedness is one of the most essential and complex intellectual virtues emphasized in contemporary virtue epistemology. Although frequently considered paramount among intellectual virtues, providing a precise definition of open-mindedness and identifying effective strategies for cultivating it remain key challenges for virtue epistemologists. This research argues that being open-minded requires a proper understanding of the concept of this virtue. However, an individual who comprehends the meaning of open-mindedness but fails to embody it in practice cannot be considered intellectually open-minded. Utilizing a descriptive approach and content analysis, this study reveals that open-mindedness necessitates specific motivations and cognitive traits that are critical conditions for acquiring and advancing knowledge. Educators bear a significant responsibility to cultivate and promote open-mindedness, as it serves as a vital tool for deep learning, enabling students to overcome intellectual barriers and expand their understanding. A profound appreciation of this virtue motivates individuals to actively foster its development within themselves and others.

Cite this article: Mirahmadi, S(2026). The Virtue of Open-Mindedness and Strategies for Cultivating It, *Philosophical Meditations*, 15(36), 193-42.
<https://doi.org/10.30470/phm.2024.2001674.2401>

© The Author(s).

Publisher: University of Zanjan.

DOI: <https://doi.org/10.30470/phm.2024.2001674.2401>

Homepage: phm.znu.ac.ir

Introduction: Open-mindedness is a highly complex intellectual virtue. Scholars such as Montmarquet (1993), Battaly (2004), Riggs (2010), Baehr (2011), and Carter and Gordon (2014) highlight open-mindedness as one of the most prominent epistemic virtues. Often regarded as a balance between credulity and dogmatism, Riggs (2010) emphasizes its significance, placing it at the forefront of intellectual virtues. Despite its importance, virtue epistemologists have yet to reach a universally accepted definition of open-mindedness. This lack of consensus underscores the need for detailed interpretation and evaluation of this virtue. Open-mindedness poses significant intellectual challenges, particularly due to its conceptual complexity.

Methodology: This study aims to analyze the conceptual framework of open-mindedness

as an intellectual virtue and explore strategies for its cultivation. First, a documentary (library-based) method was employed to review domestic and international scholarly sources on epistemological virtues related to open-mindedness. Relevant data were extracted from the literature and analyzed using a content analysis approach. Subsequently, the components of this intellectual virtue were evaluated, and four strategies for cultivating open-mindedness were proposed.

Baehr (2011) offers a threefold technique for understanding open-mindedness, ultimately defining it as follows:

“(Open-mindedness) is when a person with an open mind is specifically (a) inclined and (to some extent) able to (b) go beyond their cognitive perspective, (c) appreciate the merits and values of (d) a unique cognitive viewpoint” (2011, p. 152).

Riggs (2016) expands on Baehr's definition, adding two additional conditions—sensitivity and proportionality: “(Open-mindedness) is when a person with an open mind is specifically:

- (a) Inclined and (to some extent) able to
- (b) Go beyond their cognitive perspective
- (c) Appreciate the merits and values of
- (d) A distinct cognitive perspective
- (e) Is attentive to indications suggesting these alternative viewpoints
- (f) Has a strong inclination to exercise these abilities” (Riggs, 2016, p. 25).

This study adopts Riggs's definition as the most comprehensive conceptualization of open-mindedness.

Discussion and Conclusion:

Open-mindedness is a commendable intellectual virtue that plays a crucial role in both individual and societal

progress. An open-minded individual exhibits a readiness to learn new ideas, thoughtfully considers alternative perspectives, and willingly revises their beliefs when presented with logical and reasonable evidence—even if such evidence contradicts their prior assumptions. While open-mindedness does not necessarily guarantee the discovery of authentic beliefs, it is invaluable for cognitive processes such as understanding and comprehension.

Cultivating open-mindedness, however, is a challenging endeavor due to the conceptual complexity of this virtue. Effective strategies for fostering open-mindedness include education, motivation management, the formation of habits, consistent practice, and repetition. These approaches not only help individuals develop this virtue but also contribute to a deeper level of intellectual engagement and a

higher standard of epistemic reasoning. Ultimately, open-mindedness stands as a foundational virtue for advancing knowledge and enhancing intellectual character.

References

- Aristotle. (1381 SH). *Akhlagh Nikomakhes*. Translated by: Seyyed Abulqasem Pourhosseini, Second Edition. Tehran: Tehran University Press.
- Stace, Walter Terence. (1385 SH). *Tarikh Enteghadi falsafeh Unan*. Translated by: Yusuf Shakool, Second Edition. Qom: Mofid University Publication.
- Plato. (1380 SH). *Doreh Asar Aflatun*. Translated by: Mohammad Hassan Lotfi, Second Volum. Tehran: Kharazmi Publications. Third Edition.
- Batley, Hater. (2017 SH) *Virtue. Barresihaye Akhlaghi Va Marefatshenasi*. Translated by: Amir Hossein Khodaparast. Tehran: Korgden Publishing.
- Regden, Khodaparast, Amirhossein. (2017 SH). *Bavare Dini Va Fazilate Aghlani: Tahavol Akhlafe Bavare Dini Dar Taamol Ba Maerefatshenasi Fazilat Gerayaeh Zagzebski*. Tehran: Hermes Oublication.
- Bagheri, Mohammad Reza and Majid Mollah Yousefi. (2014 SH). *Maerefatshenasiye Fazilat Mehvar: Naghd Va Baresiye Didgahe Zagzebski, Taamolate Falsafi*. 5th Year, No. 14: pp. 43-79.
- Khazaei, Zahra and Nasreen Ramadan. (2012 SH). *Roshde Akhlaghi; Osul Va Raveshhaye An Az Nazare Aflatun, Pazhuheshhaye Falsafi Kalami*. 14th Year, 3rd and 4th Issue. Pp.99-118.
- Khazaei, Zahra. (2014). *Maerefatshenasiye Fazilat*. Tehran: Somit Publications.
- Rahmani, Jalil, Mohsen Jahid, and Sahar Kavandi. (2012). *Masaleye Maerefat: Jedal Arastu Va Derayver, Taamolate Falsafi*. 3rh Year, No. 11: pp. 73-95.
- Shabani, Hassan. (2012 SH). *Maharathaye Amuzeshi Va*

- Parvareshi (Raveshha Va Fonune Tadrís). Volume 1 of the 3rd Edition with Basic Revision, Tehran: Samit Publication.
- Baehr Jason. (2011). *Inquiring Mind (On intellectual Virtue and Virtue Epistemology)*. Oxford University Press.
 - _____(2016) *Intellectual Virtues and Education Essays in Applied virtue Epistemology*. New York and London. Routledge.
 - Battaly, Heather. (2019). *The Routledge Handbook of virtue epistemology*, Taylor & Francis .
 - _____(2020) *Closed-Mindedness as an Intellectual Vice*, in *Virtue theoretic epistemology, new methods and approaches* edited by christoph Kelp and john Greco. Cambridge University Press. pp 15-41.
 - Carter, J. and E. Gordon. (2014). "Openmindedness and Truth," *Canadian Journal of Philosophy* 44(2): 207–224 .
 - Fairweather, A. (2001). *Epistemic Motivation*, in A. fairweather & L. Zagzebski(Eds.), *Virtue Epistemology: Essays in Epistemic Virtue and Responsibility: Essays on Epistemic Virtue and Responsibility* (1 st edition, pp. 63-81). Oxford, Oxford University Press.
 - Montmarquet, J. (1993). *Epistemic Virtue and Doxastic Responsibility*, Lanham, MD: Rowman & Littlefield .
 - King, Nathan L. (2021). *The Excellent Mind: Intellectual Virtues for Everyday Life*. Oxford university press .
 - Roberts, R and wood W.J. (2007). *Intellectual Virtues: An Essay in Regulative Epistemology*. Oxford: Clarendon Press.
 - Riggs, W. (2010). 'Open-Mindedness' *Metaphilosophy*. 41, pp. 172–88.
 - Riggs, W. (2016). "Open-Mindedness, Insight, and Understanding," in J. Baehr (ed.) *Intellectual Virtues in*

Education: Essays in Applied
Virtue Epistemology, London:
Routledge.

- Riggs, W. (2019). Open-Mindedness, in Battaly, Heather. The Routledge Handbook of virtue epistemology, Taylor & Francis .
- Zagzebski, Linda. (1996). *Virtues of the Mind: An Inquiry into the Natur of Virtue and Ethical Foundations of Knowledge.* (New York: Cambridge University Press), second edition.
- Zagzebski, L. T. (2004). *Divine Motivation Theory.* New York, Cambridge University Press.

چیستی فضیلت گشودگی ذهنی و راه‌های پرورش آن

صادق میراحمدی^۱

۱. استادیار گروه معارف اسلامی دانشگاه شهرکرد، ایران. رایانامه: mirahmadi@sku.ac.ir

چکیده: گشودگی ذهنی یکی از مهم‌ترین و پیچیده‌ترین فضیلت‌های فکری است که در معرفت-شناسی فضیلت معاصر مطرح شده است. با آنکه این فضیلت در صدر فهرست فضایل فکری قرار دارد، ارائه تبیین دقیق از چیستی و چگونگی پرورش آن، به یک مسأله مهم در بین معرفت‌شناسان فضیلت تبدیل شده است. ایده اصلی این پژوهش عبارت است از اینکه گشوده‌ذهن بودن مستلزم داشتن درک درست از مفهوم این فضیلت است. از سویی دیگر اگر کسی درک درستی از گشودگی ذهنی داشته باشد اما در عمل وی این فضیلت نمایان نباشد یعنی آن را بروز ندهد، در این صورت وی به لحاظ فکری انسان گشوده‌ذهنی نیست. روش تحقیق در این پژوهش توصیفی و تحلیل محتواست. نتیجه این مطالعه نشان داد که گشوده‌ذهن بودن مستلزم انگیزه‌ها و ویژگی‌های شناختی خاصی است که شرط لازم برای اکتساب و پیشرفت علم و دانش است. پرورش و رشد گشودگی ذهنی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای یادگیری عمیق، از مهم‌ترین وظایف استادان است و جایگاه آن در کمک به دانشجویان برای غلبه بر موانع فکری و اکتساب علم و دانش بدون جایگزین است. فهم عمیق این فضیلت به آدمی این انگیزه را می‌دهد که پرورش این فضیلت را در خود تقویت کند.

اطلاعات مقاله:

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ‌ها:

دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۶

بازنگری: ۱۴۰۳/۴/۱۷

پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۲۰

انتشار: ۱۴۰۴/۱۰/۱۵

واژگان کلیدی:

گشودگی ذهنی، فضیلت فکری، معرفت‌شناسی فضیلت، پرورش، انگیزه.

استناد: میراحمدی، صادق (۱۴۰۴). چیستی فضیلت گشودگی ذهنی و راه‌های پرورش آن. *تأملات فلسفی* ۱۵(۳۶)، ۲۲۰-۲۲۰.

<https://doi.org/10.30470/phm.2024.2001674.2401>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه زنجان.

DOI: <https://doi.org/10.30470/phm.2024.2001674.2401>

Homepage: phm.znu.ac.ir

مقدمه

معرفت‌شناسی فضیلت^۱ یکی از پررونق‌ترین برنامه‌های آموزشی و پژوهشی در معرفت‌شناسی معاصر است. یکی از مسائل مهم در نظریه‌های معرفت‌شناسی فضیلت، بررسی فضایل فکری^۲ است. بحث درباره فضایل فکری را می‌توان به دو دسته کلی تقسیم کرد: نخست، توجه به مفاهیم عام و کلی درباره چیستی فضیلت فکری، جایگاه آنها و نقاط قوت و ضعف آنها در برابر سایر دیدگاه‌های معرفت‌شناسی معاصر؛ دوم، بررسی فضایل فکری به صورت جزئی که شامل بررسی چیستی هریک از فضایل (به صورت جزئی)، مؤلفه‌ها، اهمیت و چگونگی پرورش آنهاست. موضوع این پژوهش به دسته دوم تعلق دارد.

گشودگی ذهنی^۳ فضیلت بسیار پیچیده-ای است؛ همانطور که مونتمارکت^۴ (۱۹۹۳)، باتلی^۵ (۲۰۰۴) ریگز^۶ (۲۰۱۰؛ ۲۰۰۴)، بائر^۷ (۲۰۱۱)، کارتر^۸ و گردن^۹ (۲۰۱۴) و دیگران اشاره می‌کنند، برجسته‌ترین فضیلت فکری،

گشودگی ذهنی است؛ فضیلتی که عموماً به-عنوان حد وسط بین زودباوری^{۱۰} و جزم-گرایی^{۱۱} در نظر گرفته می‌شود و ریگز آن را در صدر هر فهرستی که از فضایل فکری و یا معرفتی ارائه می‌شود، قرار می‌دهد (riggs, 2010: 172). با وجود این، هنوز تعریف دقیقی که مورد قبول همه معرفت‌شناسان فضیلت درباره این فضیلت باشد، ارائه نشده است.

تحلیل مفهومی گشودگی ذهنی کار بسیار دشواری است. قسمت اصلی دشواری آن به پیچیدگی‌های مفهومی این فضیلت برمی‌گردد. بدین منظور می‌توان از روش‌های گوناگونی استفاده کرد. روش نخست عبارت است از بیان دیدگاه‌های گوناگون درباره این فضیلت و نقد و بررسی آنها؛ روش دوم عبارت است از تحلیل و تجزیه این مفهوم به مفاهیم و مؤلفه‌های جزئی‌تر و سپس ارائه یک تصویر کلی از این مفهوم؛ رویکرد سوم که نگارنده در این مقاله از آن تبعیت می‌کند، رویکرد ترکیبی است؛ بدین صورت که ابتدا

7- baehr

8 - Carter

9 - Gordon

10 - credulity

11 - dogmatism

1-virtue epistemology

2 -intellectual virtues

3- open-mindedness

4- montmarquet

5- battaly

6- riggs

پژوهشگر (بررسی فضایل فکری و معرفت-شناسی)^۵ (2011) به معرفی جنبه‌هایی از فضیلت فکری گشودگی ذهنی پرداخته‌اند. بائر در سال (2016) کتابی را در زمینه نقش فضایل فکری در فرایند آموزش و یادگیری ویراستاری کرده که مشتمل بر مجموعه مقالاتی است که هریک از آنها را معرفت-شناسان فضیلت و فیلسوفان تعلیم و تربیت معاصر نگاهشته و امکان استفاده از فضایل فکری در امر آموزش را مورد تحلیل و ارزیابی انتقادی قرار داده‌اند. در این اثر ریگز در مقاله «گشودگی ذهنی، بصیرت، فهم»^۶ اهمیت طرح و پرورش فضیلت گشودگی ذهنی را در آموزش، مورد بحث قرار داده است. ریگز در مجموعه مقالاتی که در کتاب *دستنامه راتلج* درباره معرفت‌شناسی فضیلت^۷ است، رابطه گشودگی ذهنی و معرفت را مورد بحث و بررسی قرار داده است؛ کینگ در کتاب *ذهن برتر*^۸ (2021) سعی کرده با ادبیاتی روان و مثال‌های فراوان به توضیح فضیلت‌های فکری پردازد؛ زهرا

مهم‌ترین و جامع‌ترین تبیین از این فضیلت را شرح داده و سپس مؤلفه‌ها و ویژگی‌های گشودگی ذهنی را به صورت جزئی بیان کرده و در نهایت روش‌های چهارگانه‌ای برای پرورش این فضیلت بیان می‌شود.

هدف این پژوهش، تحلیل مفهومی فضیلت فکری گشودگی ذهنی و چگونگی اکتساب آن است. بدین منظور ابتدا با روش اسنادی (کتابخانه‌ای) به بررسی منابع و متون علمی داخلی و خارجی و فیش‌برداری از ادبیات معرفت‌شناسی فضیلت درباره گشودگی ذهنی پرداخته شده است؛ سپس با استفاده از روش تحلیل محتوا، مؤلفه‌های این فضیلت فکری مورد بحث و ارزیابی قرار گرفته و راهکارهای چهارگانه‌ای برای پرورش آن ارائه شده است.

لیندا زاگزبسکی^۱ در کتاب *فضایل ذهن*^۲ (1996)، هتر باتلی در کتاب *فضیلت رویکردی معرفت‌شناختی و اخلاقی* (۱۳۹۷)، رابرتز و وود^۳ در کتاب *فضایل فکری*^۴ (2007)، جیسون بائر در کتاب *ذهن*

5- Inquiring Mind (On intellevtual Virtue and Virtue Epistemology

6 - Open-Mindedness, Insight, and Understanding

7- The Routledge handbook of virtue epistemology

8 - The Excellent Mind: Intellectual Virtues for Everyday Life

1- zagzebski

2- *Virtues of the Mind: An Inquiry into the Natur of Virtue and Ethical Foundations of Knowledge*

3- Roberts and wood

4 - *Intellectual Virtues: An Essay in Regulative Epistemology*

بدین منظور ابتدا به بیان مهم‌ترین دیدگاه‌های معرفت‌شناسان فضیلت در این باره پرداخته خواهد شد.

مونتمارکت بر این باور است که شخص گشوده‌ذهن دارای سه ویژگی زیر است:
الف) انگیزش دستیابی به صدق؛ ب)
انگیزش بررسی اندیشه‌های ناآشنا؛ ج) تمایل
به بررسی واقعی اندیشه‌های ناآشنایی که لازم
است مورد بررسی قرار گیرند.

از نظر مونتمارکت لازم نیست که شخص گشوده‌ذهن همیشه باورهای صادق به دست آورد (Montmarquet, 1993: 24-5)؛ زیرا او می‌تواند به صورت گسترده‌ای فریب خورده باشد و از بخت بد در یک جهان شیطانی افتاده باشد؛ جهانی که در آن شیطانی بدون اطلاع ما، جهان را به گونه‌ای دستکاری کرده که در آن دستیابی به باورهای صادق از طریق رذیلت‌هایی همچون جزم‌اندیشی امکان‌پذیر و از طریق ویژگی‌های مَنشی همچون گشودگی ذهنی امکان‌پذیر نیست (باتلی، ۱۳۹۷: ۱۲۴-۱۲۵). بنابراین شخص گشوده‌ذهن برای دستیابی به صدق تمایل دارد؛ هرچند این امکان وجود دارد که به صدق دست پیدا نکند.

زاگربسکی بر این باور است که برای

خزاعی در معرفت‌شناسی فضیلت (۱۳۹۴) به معرفی نظریه معرفت‌شناسی فضیلت به- صورت کلی پرداخته است؛ محمدرضا باقری و مجید ملایوسفی در مقاله «معرفت‌شناسی فضیلت‌محور: نقد و بررسی دیدگاه زاگربسکی» (۱۳۹۴) به نقد دیدگاه زاگربسکی پرداخته‌اند.

از آنجا که از مهم‌ترین و چالش-برانگیزترین مباحث معرفت‌شناسی فضیلت، گشودگی ذهنی است و مقالاتی که به زبان انگلیسی در این زمینه نگاشته شده‌اند، ابعادی از این فضیلت را توضیح داده‌اند و در زبان فارسی نیز تاکنون هیچ پژوهش مستقلی درباره چستی و چگونگی پرورش این فضیلت نگاشته نشده است، پژوهش حاضر می‌تواند ضمن آشکار کردن زوایای این بحث، در آموزش عالی، آموزش و پرورش و حوزه علمیه (به‌عنوان متولیان امر آموزش) کاربرد مؤثر و مفیدی داشته باشد.

۱. چستی گشودگی ذهنی

یکی از اهداف اصلی در این پژوهش، تحلیل مفهومی گشودگی ذهنی است؛ یعنی ویژگی‌هایی که این فضیلت را از سایر فضایل فکری متمایز می‌کند و موجب می‌شود تا گشودگی ذهنی را یک فضیلت فکری بنامیم.

کرده است. او باتوجه به دشواری ارائه تعریف گشودگی ذهنی ابتدا سعی می‌کند در سه گام^۱ ویژگی‌های گشودگی ذهنی را بیان و سپس تعریف دقیقی از این فضیلت ارائه کند (Baehr, 2011: 141-147). از نظر وی گشودگی ذهنی در مرحله نخست در جایی خودش را آشکار می‌کند که یک نوع تضاد و تعارضی وجود داشته باشد؛ یعنی شخص با استدلال‌ها و دیدگاهی مواجه می‌شود که در مقابل استدلال یا دیدگاه خود وی است. اقتضای گشوده‌ذهن بودن این است که شخص به صورت موقت و یا حتی به صورت لحظه‌ای دیدگاه خود را کنار بگذارد یا از آن فراتر رود تا دیدگاهی را که متفاوت از دیدگاه خودش است جدی بگیرد. این امر نیز به انعطاف و فراروی از خود نیاز دارد. شخص باید تمایل داشته باشد که دیدگاه‌های معرفتی متفاوتی را اتخاذ کرده یا دست کم دیدگاه‌های رقیب را جدی بگیرد؛ بنابراین گشودگی ذهنی در مرحله نخست در جایی که تعارض و مخالفت در کار است، خودش را نشان می‌دهد. هر قدر باورهای طرفین استوارتر و با هویتشان مرتبط‌تر و یا رهاکردن آنها با منافع اشخاص در تضاد باشد، دست کشیدن از آنها

متصرف شدن به گشودگی ذهنی لازم است شخص «حقیقتاً پذیرای اندیشه‌های جدید باشد و آنها را بی‌طرفانه مورد بررسی قرار دهد» (Zagzebski, 1996: 177)؛ همچنین وی به صراحت اعلام می‌کند فضایل مستلزم تولید اعتمادپذیر آثار خوب هستند؛ بنابراین اشخاص گشوده‌ذهن در دستیابی به باورهای صادق اعتمادپذیر نیز موفق هستند. از نظر زاگزبسکی گشودگی ذهنی مستلزم الف) انگیزش دستیابی به صدق، ب) انگیزش بررسی مناسب دیدگاه‌های جایگزین، ج) تمایل به بررسی واقعی گزینه‌های بدیل مناسب و د) تولید اعتمادپذیر باورهای صادق است (باتلی ۱۳۹۷: ۱۲۱). با مقایسه دیدگاه مونتمارکت و زاگزبسکی دریافته می‌شود که ضمن اشتراک در سه ویژگی نخست، برخلاف مونتمارکت، زاگزبسکی ویژگی «د» را اضافه می‌کند و بر این باور است که شخص گشوده‌ذهن در بررسی اندیشه‌های ناآشنا و بدیل موفق است و به صورت قابل اعتمادی به باورهای صادق دست پیدا می‌کند.

مهم‌ترین و کامل‌ترین تبیین از گشودگی ذهنی را جیسون بائر (2011) ارائه

بیریم، وضعیت مقابل آن را در نظر بگیرید؛ یعنی یک قاضی را در نظر بگیرید که شتابزده، عجول و تبیل است.

هرچند در هر دو گام تعارض و اختلاف است؛ اما در سطح اول باورنده، خودش یک سوی ماجراست اما در گام دوم در مورد یک منازعه و اختلافی داوری می‌کند و خودش یک سوی ماجرا نیست. بائر معتقد است که گشودگی ذهنی از این گام نیز فراتر می‌رود؛ زیرا شرایطی را می‌توان تصور کرد که (۱) اختلاف و تعارضی در کار نیست؛ (۲) فعالیت فکری غیر از سنجش و ارزیابی انجام می‌گیرد. با وجود این نیاز به فضیلت فکری گشودگی ذهنی احساس می‌شود. برای مثال، معلمی را در نظر بگیرید که می‌خواهد برای فهم بهتر درس جدید، مثلاً نظریهٔ انیشتین (نسبیت عام)، ذهن مخاطبان خودش را فراتر از تجربه‌های معمول و متعارف روزمره ببرد؛ زیرا لازمهٔ فهم موضوع درس، ره‌اشدن از پیش‌فرض‌های رایج است؛ یا کسی که می‌خواهد زبانی غیر از زبان مادری خود را یاد بگیرد و معلم از وی می‌خواهد پیش‌فرض‌های خود را دربارهٔ ساختارهای زبانی یا زمان افعال کنار بگذارد در غیراین‌صورت فهم ساختارهای جدید برای وی مشکل است.

حتی به صورت موقت دشوار است. کسی گشودهٔ ذهن است که می‌تواند (هرچند به صورت موقت) باورهای خود را کنار بگذارد و دیدگاه رقیب را با دقت کامل بشنود. در این مرحله، گشودگی ذهنی ناظر بر تعارض و اختلاف است و در مقابل ردیلت‌هایی همچون تعصب، جزم‌اندیشی، پیش‌داوری و کوتاه‌نظری قرار می‌گیرد.

بائر متذکر می‌شود که گشودگی ذهنی تنها در گام و مدل تعارض محدود نمی‌شود؛ زیرا جدا از آنکه به کارگیری آن لزوماً نیازمند کنار گذاشتن یا تعلیق باورهای خود نیست بلکه می‌توان شرایطی را در نظر گرفت که فرد قائل به آن، در مورد یک موضوعی ختنی یا بی‌طرف است. به عنوان مثال قاضی‌ای را در نظر بگیرید که در مورد پرونده‌ای که مورد اختلاف دو نفر است باید داوری کند. در این مثال قاضی هیچ شناخت و پیش‌فرضی از این دو نفر ندارد؛ اما شنیدن دقیق سخنان هریک از این دو و در نظر داشتن دلایلشان گشودگی ذهنی را اقتضا می‌کند. در اینجا اقتضای گشودگی ذهنی آن است که قاضی سخنان و دلایل دو طرف را با دقت بشنود و بدون عجله و شتاب در مورد آنها داوری کند. اگر بخواهیم به اهمیت گشوده‌ذهن بودن پی

این عمل انعطاف‌پذیری را انجام دهد؛ بلکه باید مایل به انجام آن نیز باشد. بنابراین انگیزش و خواست فرد برای اتصاف به گشودگی ذهنی ضروری است. به‌همین دلیل است که فرارفتن و تعالی از دیدگاه خود برای آنکه شخص متصف به گشودگی ذهنی به حساب آید تا حدی به انگیزه عمل بستگی دارد. شخصی را در نظر بگیرید که باور خود را کنار می‌گذارد یا از آن فراتر می‌رود تا استدلالی علیه آن باور ارائه کند؛ اما انگیزه واقعی برای ارزیابی صحیح و منصفانه آن را ندارد؛ بلکه فقط می‌خواهد توجه مخاطب را به خودش جلب کند. در این صورت در حقیقت این شخص گشوده‌ذهن نیست؛ زیرا وی تعهدی برای جدی گرفتن استدلال‌هایی که مخالف دیدگاه وی هستند، ندارد.

ریگز ضمن بیان نقاط قوت دیدگاه بائر که پیش ازین بیان شد و اینکه کامل‌ترین تبیین از این فضیلت در تقریر بائر آمده، معتقد است بائر تنها بر ویژگی‌های درست شناخت و شخصیت متمرکز است تا مواردی را توضیح دهد که ما به‌صورت شهودی آنها را گشودگی ذهنی می‌نامیم. با وجود این، برخی ویژگی‌های لازم برای گشوده‌ذهن بودن بیان نشده است که مهم‌ترین آنها عبارتند از:

بنابراین در گام سوم، بیش از آنکه ارزیابی و داوری مورد نظر باشد، به فهم و یادگیری توجه می‌شود (خداپرست، ۱۳۹۷: ۳۳۹-۳۴۱).

بائر پس از طرح گام‌های سه‌گانه برای گشودگی ذهنی، تعریف زیر را استخراج می‌کند:

«(گشودگی ذهنی) شخص گشوده‌ذهن به‌طور مشخص (الف) مایل و (تا حدودی) قادر است (ب) از دیدگاه شناختی خودش فراتر رود (ج) تا شایستگی‌ها و ارزش (د) یک دیدگاه شناختی متمایز را جدی بگیرد» (Baehr, 2011: 115).

به‌صورت کلی این توصیف از گشودگی ذهنی قابل قبول است؛ این تعریف از معقولیت بسیاری برخوردار است؛ زیرا ویژگی اصلی گشودگی ذهنی را که تعالی از یک دیدگاه شناختی پیش‌فرض است، برجسته می‌کند. گشوده‌ذهن بودن مستلزم این است که فرد حداقل به‌صورت موقت از دیدگاه خود دست بکشد؛ به‌همین دلیل باید تمایل داشته باشد که دیدگاه معرفتی متمایزی را اتخاذ کرده یا شایستگی‌های دیدگاه رقیب را جدی بگیرد. بائر در اینجا اهمیت انگیزش را برجسته می‌کند. شخص نه تنها باید بتواند

تناسب^۱ و حساسیت^۲ (Riggs, 2016: 23)؛ یعنی تعریف بائر از گشودگی ذهنی کاملاً بر اساس داشتن یک توانایی خاص (یا مجموعه‌ای از توانایی‌ها) و تمایل کلی برای استفاده از آن توانایی‌ها ارائه شده است. هر چند شرط انگیزه و تمایل که بائر در تبیین گشودگی ذهنی بیان کرده ضروری است، اما کافی نیست. به بیان دیگر شخصی می‌تواند این شرایط را داشته باشد ولی گشوده‌ذهن نباشد. برای درک این موضوع ریگر از ما می‌خواهد این واقعیت را در نظر بگیریم که برای گشوده‌ذهن بودن، لازم نیست هر دیدگاه معرفتی جایگزینی را که با آن مواجه می‌شویم جدی بگیریم. هر دیدگاه جایگزینی، ارزش بررسی جدی را ندارد و هر زمانی نیز برای انجام این بررسی مناسب نیست. با وجود این، احتمالاً شخصی که دارای فضیلت گشودگی ذهنی است برخی از جایگزین‌ها را جدی می‌گیرد؛ اما کدام یک از آنها را و چه زمانی؟

مسأله مهم در پاسخ به این پرسش عبارت است از اینکه انسان گشوده‌ذهن، در اعمال توانایی‌های فراروی از دیدگاه خود، که تا حدودی سازنده فضیلت گشودگی

ذهنی است، تبعیض قائل است و مهم‌تر از آن، چنین تبعیضی تا حدی سازنده این فضیلت نیز هست. در اینجا دو جنبه مهم و متفاوت از این حالت تبعیض‌آمیز وجود دارد که ارزش تفکیک دارد؛ ریگر جنبه نخست را تناسب می‌نامد: شخصی را ب نام مرکام در نظر بگیرید؛ این شخص مایل است دیدگاه‌های جایگزین را در نظر بگیرد و زمانی که تلاش می‌کند این کار را انجام دهد، به صورت قابل اعتمادی در انجام آن موفق است؛ متأسفانه مرکام در بیشتر یا همه مواردی که یک فرد دارای گشودگی ذهن این کار را انجام می‌دهد، موفق نمی‌شود (زمان‌هایی که تلاش نمی‌کند) به این دلیل که وی مایل است دیدگاه‌های جایگزین را تنها زمانی در نظر بگیرد که در ابتدا به اندازه کافی قابل قبول به نظر برسند؛ اما قضاوت مرکام در مورد اینکه کدام یک از دیدگاه‌های شناختی جایگزین در ابتدا قابل قبول هستند، نادرست است. دلیل او می‌تواند این باشد که ملاک‌های وی بسیار دست‌بالا یا شاید ارزیابی وی از معقول بودن اولیه همیشه بسیار دست‌پایین است. در هر دو صورت، به‌رغم اینکه وی تمایل و توانایی برای جدی گرفتن دیدگاه

1- propriety

2- Sensitivity

توضیح دهد؛ اما به‌سادگی آنها را به‌عنوان رفتارهای عجیب در نظر می‌گیرد؛ چون ماریا هیچ دیدگاه شناختی جایگزینی را درک نمی‌کند؛ تمایل و توانایی وی برای جدی در نظر گرفتن چنین دیدگاهی نسبتاً غیرممکن است. او نمیتواند واقعاً این دیدگاه‌ها را در نظر بگیرد؛ زیرا از وجود آنها بی‌خبر است. چیزی که ماریا ندارد، حساسیت خاص نسبت به انواع مختلف نشانه‌هاست که در آن یک دیدگاه شناختی در مورد موضوعی متمایز از دیدگاه خود وی وجود دارد (Riggs, 2016: 23-24).

هرچند مرکام و ماریا هیچ‌کدام گشوده‌ذهن نیستند و در جهت دستیابی به این فضیلت شکست می‌خورند، اما تمایز مهمی در ناکامی و عدم موفقیت آنان وجود دارد. نکته‌ای که در هر دو مثال بیان می‌شود عبارت است از اینکه گشوده‌ذهن بودن مستلزم آن است که فرد واقعاً توانایی‌های مربوط را در شرایط مناسب اعمال کند. شخص باید به اندازه کافی نسبت به وجود دیدگاه‌های شناختی گوناگون حساس باشد و مایل باشد که در مواقعی که مناسب است، آنها را جدی بگیرد. این تناسب و حساسیت از اجزای اصلی فضیلت گشودگی ذهنی است. ریگز

جایگزین را دارد، اما در عمل هرگز این توانایی را اعمال نمی‌کند. مشکل مرکام این است در جایی که شخص گشوده‌ذهن است، وی توانایی فراتر رفتن از دیدگاه خود را درگیر نمی‌کند و همین امر باعث می‌شود که وی گشوده‌ذهن نباشد (Riggs, 2016: 23-24).

ریگز مثال دیگری را مطرح می‌کند که با مثال قبل متفاوت است. شخصی با نام ماریا را در نظر بگیرید. این شخص اصلاً نمی‌داند که دیدگاه‌های شناختی جایگزینی، در برابر دیدگاه‌های وی وجود دارد. ماریا اگر به صورت واضح با یک دیدگاه جایگزین مواجه شود مایل است و می‌تواند آن را جدی بگیرد؛ اما در بسیاری از موارد، فرصت برای تعامل آزادانه با دیدگاه‌های جایگزین چندان صریح و آشکار نیست. تصور کنید ماریا یک امریکایی است که به خارج از کشور سفر می‌کند. وی می‌بیند که مردم کشورهای دیگر به گونه‌ای عمل می‌کنند که ارزش‌ها و نظام‌های اعتقادی متفاوتی با دیدگاه وی دارند؛ اما وی نسبت به این امور واضح، آگاهی ندارد. اصلاً به ذهن او خطور نمی‌کند که این رفتارهای به ظاهر گیج‌کننده را بر اساس یک باور یا نظام ارزشی متفاوت

دیدگاه‌ها ارزش بررسی جدی را ندارند و هر زمانی نیز برای ارزیابی آنها مناسب نیست. به-همین دلیل شخص گشوده‌ذهن، توانایی‌های لازم را در زمان مناسب اعمال می‌کند و نسبت به وجود دیدگاه‌های متفاوت از دیدگاه خود نیز حساس است و زمانی که باید آنها را جدی بگیرد، جدی در نظر می‌گیرد و اعمال می‌کند.

۲. چگونه پرورش گشودگی ذهنی

هر طرح خوبی برای پرورش فضیلت فکری مستلزم سه نکته اساسی است: (۱) درک روشنی از فضیلت فکری؛ (۲) ارزیابی درستی از وضعیت منش فکری فعلی خود؛ (۳) برنامه-ای برای حرکت از وضعیت کنونی ما در مسیری که می‌خواهیم برویم (King 2021: 253). برای پرورش گشودگی ذهنی نیز لازم است از این برنامه تبعیت شود. بدین‌منظور در بخش نخست سعی شد درک صحیحی از فضیلت فکری گشودگی ذهنی اراده شود. اکنون به دنبال آنیم که به بخش «۲» و «۳» پرداخته و بررسی شود که چگونه این سه بخش با یکدیگر به رشد گشودگی ذهنی کمک می‌کنند.

کینگ در پاسخ به این پرسش که موقعیت فعلی ما به لحاظ داشتن فضیلت

به‌همین دلیل معتقد است که تعریف باثر باید اصلاح شود و دو شرط حساسیت و تناسب به آن اضافه گردد. بنابراین:

(گشودگی ذهنی) یک شخص گشوده‌ذهن به لحاظ منش کسی است که:

(الف) مایل و (تا حدودی) توانایی دارد؛

(ب) از دیدگاه شناختی خود فراتر رود؛

(ج) به منظور در نظر گرفتن و جدی-

گرفتن ارزش دیدگاه‌های بدیل شناختی؛

(د) توانایی درک و ارزیابی یک دیدگاه

شناختی متمایز را دارد؛

(ه) به اندازه کافی به نشانه‌هایی که چنین

دیدگاه جایگزینی را نشان می‌دهند، حساس

است؛

(و) تمایل خوبی برای اعمال این

توانایی‌ها دارد (Riggs, 2016: 25).

تعریف مذکور از نظر نگارنده این

پژوهش، کامل‌ترین تحلیلی است که از

گشودگی ذهنی ارائه شده است. بنابراین

کسی که از گشودگی ذهنی برخوردار است،

دیدگاه‌های متفاوت از دیدگاه خود را جدی

در نظر می‌گیرد و دارای این انگیزه نیز هست

که دیدگاه معرفتی متفاوتی اتخاذ کند. این

سخن بدان معنی نیست که هر دیدگاه

متفاوتی باید جدی گرفته شود؛ زیرا برخی

این فضیلت برخوردارند و ویژگی‌های رذایل فکری مقابل این فضیلت و شخصیت‌هایی که به این رذایل دچارند، مطرح شود و سپس این معیارها را با خود بسنجیم؛ یعنی از خود بپرسیم از نظر گشودگی ذهنی چقدر شبیه الگوهای هستیم که از این فضیلت برخوردارند یا ما چقدر شبیه کسانی هستیم که نمونه رذایل فکری مقابل گشودگی ذهنی را دارند. پاسخ بسیاری از ما این است که نه خیلی از گشودگی ذهنی برخورداریم و نه چندان نیز از رذایل مقابل آن (King, 2021: 257). نتیجه‌ای که از این مطلب حاصل می‌شود عبارت است از اینکه ما نه به صورت کامل از این فضیلت برخورداریم و نه دچار رذایل مقابل آن هستیم. در حقیقت ما در جایی بین فضیلت گشودگی ذهنی و رذیلت‌های مقابل آن ایستاده‌ایم. اگر این سخن را بپذیریم که در جایی بین فضیلت و رذیلت قرار داریم، بررسی‌های بیشتر به ما کمک می‌کند تا درک بهتری از جایگاه خود داشته باشیم.

پس از طرح ایده کلی درباره چستی گشودگی ذهنی و اینکه موقعیت ما نسبت به این فضیلت چگونه است، اکنون مسأله این است که چگونه می‌توان به رشد و پرورش

گشودگی ذهنی چگونه است، تمثیل ظریفی را مطرح می‌کند. او می‌خواهد تصور کنیم که در جنگل گم شده‌ایم. در این وضعیت اگر ما مقصد را از طریق نقشه پیدا کنیم، اما از مکان خود آگاهی نداشته باشیم، این نقشه به ما کمکی نخواهد کرد؛ چون ما به مسیری که باید طی شود آگاهی نداریم. به همین ترتیب، حتی چنانچه ما یک مقصد ایدئال و کاملاً مشخص را برای هر یک از فضایل فکری به صورت عام و گشودگی ذهنی به صورت خاص خود در نظر بگیریم، چندان به ما کمک نمی‌کند مگر اینکه نسبت به موقعیت و مکانی که در آن هستیم ایده‌ای داشته باشیم. به عبارت دیگر بدون درک موقعیت مکانی فعلی، امکان برنامه‌ریزی برای جایی که می‌خواهیم برسیم (مقصد) وجود ندارد (King, 2021: 256).

برای درک موقعیت فعلی خود نسبت به سطح برخورداری و جایگاه خود در مسیر دستیابی به گشودگی ذهنی، پیشنهاد جالبی وجود دارد. اغلب ما احتمالاً در جایی بین فضیلت گشودگی ذهنی و رذایل مقابل آن قرار داریم. بهترین راه برای نشان دادن این نکته عبارت است از اینکه ویژگی‌های گشودگی ذهنی و شخصیت‌هایی را که از

فضیلت، معرفت است پس از طریق آموزش می‌توان به رشد آن در اشخاص کمک کرد. ارسطو فضایل اخلاقی را از فضایل فکری متمایز می‌داند^۲ و بر این باور است که فضایل فکری خصوصیات هستند که می‌توان آنها را آموخت؛ در حالی که فضایل اخلاقی عادت‌هایی هستند که از طریق عمل و تمرین به دست می‌آیند. بر این اساس فضایل فکری همچون گشودگی ذهنی را می‌توان از طریق آموزش در خود و دیگران پرورش داد. یک روش مهم برای آموزش و پرورش فضیلت گشودگی ذهنی این است که به صورت مستقیم مفهوم فضیلت گشودگی ذهنی آموزش داده شود. آموزش گشودگی ذهنی می‌تواند به ما یک چهارچوب مفهومی یا واژگانی بدهد که در ارزیابی دیدگاه‌های بدیل بهتر عمل کنیم. اگر بخواهیم از این فضیلت بهره ببریم باید نخست بفهمیم که این فضیلت و رذایل مقابل آن چیستند؟ برای آنکه در موقعیت‌هایی که با آنها مواجه می-

این فضیلت در خودم و دیگران پرداخت. مهم‌ترین راهکارها برای پرورش عبارتند از: (۱) آموزش؛ (۲) مدیریت انگیزه‌ها؛ (۳) عادت؛ (۴) تکرار و تمرین.^۱

۱-۲. آموزش

سابقه طرح مسأله چگونگی پرورش فضایل از طریق آموزش به یونان باستان بازمی‌گردد. افلاطون تمایزی بین فضایل فکری و اخلاقی مطرح نمی‌کند و به یگانگی فضیلت باور دارد؛ در نظر او فضیلت، معرفت است. وی در رساله منون سخن از دانش به میان می‌آورد و برای اثبات اینکه فضیلت آموختنی است، روش فرضیه را در پیش می‌گیرد و می‌گوید اگر فضیلت دانش باشد، آموختنی است (افلاطون، ۱۳۸۲: ۳۷۴). افلاطون در رساله جمهوری این دانش را دانش انتخاب درست می‌داند (افلاطون، ۱۳۸۲: ۱۱۹۷). او می‌گوید فضیلت همان معرفت و دانش خیر است (افلاطون، ۱۳۸۲: ۳۷۵). نتیجه اینکه چون

در سنت ارسطویی، فاعل اخلاقی برای فضیلت‌مندی لازم است با معرفت کامل نسبت به شرایط عمل کند. از نظر وی معرفت، جزء ضروری فضیلت است. امری که مورد قبول اغلب شارحان قدیم اندیشه وی و ارسطویان معاصر نیز است (رحمانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۷۳).

۲۴- تمایز ظریفی بین عادت و تکرار و تمرین وجود دارد. عادت تنها یک نوع «طبیعت» ثانوی است که از طریق فرایند تکرار و تمرین و در طول زمان پرورش می‌یابد (Zagzebski, 1996: 116). به عبارت دیگر برای آنکه امری به تدریج تبدیل به عادت شود، نیازمند تکرار و تمرین است ولی هر تکرار و تمرینی لزوماً باعث شکل‌گیری عادت نمی‌شود.

که در تقابل با عقیده و نظراتش هستند را به کلی رد می‌کند؛ بدون اینکه به بررسی مزایای آنها - هرچند اندک - بپردازد. از این رو هنگامی که در گفت‌وگوها از حقوق پایین به‌عنوان عامل اصلی فقر نام برده می‌شود، وی این نظر را عقیده‌ای پوچ می‌داند و دیگر هیچ سخنی را که در مقابل دیدگاه وی باشد نمی‌پذیرد یا در جایی دیگر اگر از کمبود فرصت‌ها به‌عنوان عامل اصلی فقر یاد شود، مایک آن را چیزی جز مهملات نمی‌داند. مایک باور دارد که وقوع این موارد کاملاً غیرمحمتمل است چراکه آنها در تضاد و تقابل با عقاید وی قرار دارند. به‌طور خلاصه مایک فردی کوتاه‌فکر است - حداقل در رابطه با عوامل بروز فقر در آمریکا که اینگونه است! (Batily, 2020: 15).

در این مثال مایک به‌عنوان یک مثال آشکار از شخصی که از ردیلت کوتاه‌فکری برخوردار است ارائه شده است: او جزمی و متعصب است و هیچ میلی برای بررسی عقاید و نظرات ندارد. وی باور دارد که امریکایی‌های فقیر، افرادی تنبل هستند و به این دلیل که او تمایلی برای بررسی و پذیرش دیدگاه‌های دیگر ندارد، مایل نیست به‌طور جدی با گزینه‌های بدیل فکری که در مقابل دیدگاه وی هستند، درگیر شود؛ از او به‌عنوان فردی کوتاه‌فکر یاد می‌شود. آموزش این دسته از مفاهیم به منزله آموزش انزجار از صفات شناسایی شده و عدم علاقه به وجود آنها در شخص است. بیان این ردیلت به مخاطبان معیارهای لازم برای ارزیابی شخصی را می‌دهد و به آنها قدرت تبعیض اخلاقی را اعطا می‌کند. برای مثال، زمانی که معلم ردیلت

شویم، آنها را تشخیص دهیم. در این روش مفهوم گشودگی ذهنی توضیح داده می‌شود و با عامل‌های مخالف خود یعنی ردیلت فکری مقایسه می‌شوند؛ همچنین مقالات و متون مرتبط در کلاس‌های درس یا به‌صورت گفت‌وگو مطرح شوند و در نهایت همه این موارد به بحث و ارزیابی گذاشته می‌شوند. خروجی مبحث بدین قرار است که از دانشجویان انتظار می‌رود که خودشان بتوانند به بحث و توضیح درباره تعریف گشودگی ذهنی بپردازند؛ مشخصات و ویژگی‌های کلیدی آن را مشخص کنند و در نهایت توانایی مقایسه فضایل و ردیلت فکری با یکدیگر را داشته باشند. بنابراین اگر کسی این کار را انجام دهد گام مهمی در جهت اکتساب این فضیلت فکری برداشته است. راه دیگر برای آموزش این فضیلت، معرفی ردیلت مقابل آن است. به‌عنوان نمونه، مثال زیر را که باتلی درباره ردیلت کوتاه‌فکری مطرح می‌کند در نظر بگیرید:

«مایک معتقد است که امریکایی‌های فقیر، افرادی تنبل هستند. او همانند بسیاری دیگر از افراد هم‌نسل خود - که جزء طبقه مرفه محسوب می‌شوند - باور دارند که امریکا سرزمین فرصت‌هاست و افراد اگر بسیار سخت‌کوش باشند، هرگز فقیر نخواهند بود. این چنین باورهایی در وجود مایک ریشه دوانده‌اند و او هیچ قصدی برای بررسی نظرانی که با عقیده وی در تضاد هستند ندارد. وی نظرات و عقایدی را

مقابل گشوده‌ذهنی همچون کوتاه‌فکری مشخص می‌شود و با ذکر مثال آن را توضیح می‌دهد، این امر موجب می‌شود که اگر خودمان دارای این رذیلت هستیم، دید منفی نسبت به آن داشته باشیم و در کارهای خود رفتاری فضیلت‌مندانه داشته باشیم.

۲-۲. مدیریت انگیزه‌ها

این نکته را باید در نظر داشت که علم به فضیلت، به‌خودی‌خود کافی نیست برای آنکه شخص صاحب فضیلت شود. به عبارت دیگر با آموزش صرف نمی‌توان متصف به فضیلت گشودگی ذهنی شد. انگیزه‌ها از عوامل مؤثر در یادگیری و پرورش این فضیلت هستند. ارسطو در نقد نظریه یگانگی فضیلت سقراط و افلاطون می‌گوید: آنان بخش‌های غیرعقلانی نفس را نادیده گرفته‌اند. این تصور که افعال هر انسانی تابع و تحت حاکمیت عقل وی است و بنابراین اگر کسی درست تعقل کند، عمل درست را نیز انجام می‌دهد، نادرست است؛ زیرا بیشتر کارها و اعمال انسان تحت تأثیر حاکمیت هیجان‌ها و انگیزش‌هاست که بخش‌های غیرعقلانی نفس هستند (استیس، ۱۳۸۵: ۱۴۶).

بنابراین علاوه بر آموزش، برای پرورش گشودگی ذهنی، لازم است امور دیگری از

جمله انگیزه‌ها را نیز در نظر بگیریم. انگیزه‌ها به یادگیرنده جهت و نیرو می‌دهند. مؤلفه انگیزه، مهم‌ترین مؤلفه فضیلت است (Zagzebski, 2004: 6). در فرایند یاددهی-یادگیری انگیزه‌ها هم هدف هستند و هم وسیله. به این دلیل هدف هستند که یاددهنده باید در یادگیرنده نسبت به امور مختلف آموزشی انگیزه ایجاد کند؛ از طرفی وسیله هستند زیرا پیش‌نیاز یادگیری است. اگر یادگیرنده انگیزه‌ای نسبت به موضوع یادگیری نداشته باشد، هرگز به محیط و موضوع یادگیری توجهی نمی‌کند (شعبانی، ۱۳۹۲: ۴۸). بنابراین برای پرورش گشودگی ذهنی، باید انگیزه‌های خوب را پرورش داد: اگر می‌خواهیم از نظر فکری انسان فضیلت-مندی شویم، باید میل به حقیقت، دانش و درک را در خود پرورش دهیم و از این میل لذت ببریم (King, 2021: 261). بدین منظور ابتدا باید هدف خود را از اکتساب این فضیلت را بیان کرد. باتالی می‌گوید: «چه چیزی گشودگی ذهنی را به یک فضیلت فکری تبدیل می‌کند؟ آنچه باعث می‌شود گشودگی ذهنی یک فضیلت فکری باشد نه فضیلتی اخلاقی، بعد انگیزش است. حتی اگر نیازی به ردیابی حقیقت نداشته باشد، با

عاطفه هستند که عمل را راهنمایی می‌کنند. «در هر معنای مرتبط با یک پژوهش درباره فضیلت، یک انگیزه، یک عاطفه یا احساسی است که آغازکننده و جهت‌دهنده به اعمال در جهت یک غایت است» (Zagzebski, 1996: 131). انگیزه‌ها به این صورت با فضایل در ارتباط هستند که انسان‌های فضیلت‌مند دوست دارند دارای عواطف خاصی باشند تا راهنمای آنان باشد که بخواهند جهان و یا خودشان را در یک روش خاصی تغییر دهند. انسان‌های فضیلت‌مند دارای انگیزه‌هایی هستند که با فضیلت خاص ارتباط دارند.

برخلاف احساس، انگیزه از ماندگاری و دوام بیشتری در شخصیت فاعل برخوردار است. زاگزبسکی برای اشاره به این ماندگاری و دوام که آن را تبدیل به ملکه می‌کند، از اصطلاح انگیزش^۱ استفاده کرده است. انگیزش، گرایشی پایدار برای برانگیخته شدن از طریق انگیزه‌ای خاص است (Ibid: 132). بر اساس این دیدگاه، فضیلت دارای یک مؤلفه انگیزشی است. این مؤلفه یا روبه‌سوی غایتی بیرونی (همچون خیرخواهی یا انصاف) دارد یا درونی (مثل عزت نفس یا

انگیزه دستیابی به حقیقت قابل تشخیص است) (باتلی، ۲۰۰۴: ۳۵). بر اساس این دیدگاه، گشودگی ذهنی با انگیزه دستیابی به حقیقت قابل تشخیص است. اگر انسان میلیون‌ها کار خوب انجام دهد ولی انگیزه‌های بدی برای انجام آن کارها داشته باشد، فضیلت‌مند نیست. این مؤلفه قبلاً توسط زاگزبسکی مطرح شده است.

از نظر زاگزبسکی فضیلت عبارت است از: «یک ویژگی اکتسابی عمیق و بادوام که مستلزم انگیزه‌ای خاص برای به‌وجود آوردن غایت مطلوب و موفقیت قابل اعتماد در به‌وجود آوردن آن غایت است» (Zagzebski, 1996: 137). بر اساس این نظریه، انسان فضیلت‌مند کسی است که نه تنها اهداف و انگیزه‌های خوبی دارد بلکه در ساختن جهانی بهتر نیز موفق است؛ بنابراین مفهوم فضیلت با تلقی ما از انگیزه خوب و موفقیت در رسیدن به این انگیزه ارتباط دارد. بنابراین داشتن انگیزه درست، شرط ضروری برای داشتن فضایل فکری است (Fair-weather, 2001: 68). زاگزبسکی معتقد است که انگیزه‌ها در پژوهش درباره فضایل بسیار اهمیت دارند؛ زیرا آنها صورت‌هایی از

گشودگی ذهنی) دارد (خداپرست، ۱۳۹۷: ۱۸۶). بر این اساس کسی که از فضیلت فکری گشودگی ذهنی برخوردار است، دغدغهٔ صدق و فهم را دارد و کسی که از این فضیلت بی بهره است، فقط باورهای خودش را درست می داند و به صورت جزمی به آنها می چسبد یا هر دیدگاهی را به محض شنیدن باور می کند. بنابراین انگیزه‌ها بسیار مهم هستند چون دو فاعل می توانند یک عمل را به دلایل و انگیزه‌های متفاوتی انجام دهند. برای مثال فرض کنید استادی در ارزیابی یک نظریه‌ای از دو دانشجو بخواهد که دیدگاه-های بدیل را نیز مورد بررسی قرار دهند و هر دو دانشجو این کار را انجام دهند. یکی از آنان دیدگاه‌های بدیل را بررسی می کند به این دلیل که به دنبال حقیقت و صدق است، در حالی که هدف دیگری، دستیابی به نمره است؛ آیا می توان این دو دانشجو را گشوده-ذهن نامید؟ خیر. برای آنکه یک ویژگی فکری فضیلت باشد باید از انگیزه‌های خوب تبعیت کند. اکنون پرسشی که مطرح می شود این است که کدام انگیزه‌ها خوب، و در نتیجه برای فضیلت فکری لازم هستند؟ زاگزبسکی بر این باور است که هر فضیلت فکری متضمن دو انگیزش است؛ نخست،

تماس شناختی با واقعیت که بین همهٔ فضایل فکری مشترک است. انگیزش‌های مبنایی برای صدق که اختصاص به تک تک فضایل فکری دارد. بر این اساس گشودگی ذهنی متضمن دو انگیزه است: نخست انگیزهٔ صدق و دوم، انگیزهٔ بررسی اندیشه‌های بدیل (باتلی، ۱۳۹۷: ۱۱۸-۱۱۹).

۲-۳. عادت

از دیگر روش‌های پرورش فضیلت گشودگی ذهنی، پرورش از طریق تمرین، تکرار و عادت دادن است. سابقهٔ این بحث به یونان باستان می رسد. افلاطون که اهمیت خاصی برای عادت در تربیت دوران کودکی قائل است، بر این باور بود که ما از کودکی باید به انگیزش‌ها و اعمال انسان‌های فضیلت-مند تشبه بجویم و آنان را الگوی خود قرار دهیم. وی در رسالهٔ جمهوری می گوید: نگهبانان آینده را باید از طریق شبیه شدن به الگوهای فضیلت، تشویق کرد؛ زیرا شبیه شدن‌هایی که از کودکی در پیش گرفته می شوند، جزئی از ذات کودک می شوند و به عادت‌های رفتاری و گفتاری و عقلانی تبدیل می شوند (افلاطون، ۱۳۸۰: ۹۰۲). بنابراین از نظر افلاطون پایهٔ تربیت، مبتنی بر ایجاد عادت‌های نیک در دوران کودکی

فضیلت‌ها و رذیلت‌ها، انسان با این واقعیت روبه‌روست که آنها به تدریج به دست می‌آیند و تا حد زیادی بادوام هستند. از نظر زاگزیسکی این دو ویژگی (دوام و اکتساب تدریجی) از یکدیگر مستقل نیستند. در واقع ویژگی‌های اکتساب تدریجی و استحکام باعث مطرح شدن این موضوع می‌شود که فضیلت یک نوع عادت است و این همان چیزی است که قبلاً ارسطو مطرح کرده است (Zagzebski, 1996: 116).

از نظر زاگزیسکی مراحل یادگیری فضایل عقلانی دقیقاً متناظر با مراحل یادگیری فضایل اخلاقی است که به وسیله ارسطو توصیف شده است. به عبارت دیگر، او بر این باور است که فضایل فکری نیز همچون فضایل اخلاقی به تدریج پرورش می‌یابند. این سیر تدریجی با تشبه با انسان‌های فضیلت‌مند آغاز می‌شوند و نیازمند اعمالی هستند که عادت‌های احساسی و عملی خاصی را می‌پروراند و معمولاً مرحله میانی ضبط و مهار فکری خود را در بر می‌گیرند که مشابه مرحله ضبط و مهار اخلاقی در تحصیل فضیلت اخلاقی است؛ یعنی پس از انجام تمرین، احساسات و اعمال خاصی تبدیل عادت می‌شوند. در هر دو مورد، تقلید

است؛ هرچند ارزش تربیتی عادت تنها در مرحله پایین تربیتی و اخلاقی است؛ مرحله‌ای که قوه درک و فهم کودک هنوز رشد نکرده است (خزاعی و رادما، ۱۳۹۲: ۱۰۵). عادت در اندیشه ارسطو از جایگاه خاصی برخوردار است. وی بر این باور است که فضایل اخلاقی از طریق عادت و ملکه در ما به وجود می‌آیند ولی فضایل عقلانی از طریق آموزش و تمرین و گذشت زمان حاصل می‌شوند. تمرین و ممارست باعث اکتساب و تحصیل همه فنون است؛ زیرا هر امری که هدف از یادگیری آن، عمل است جز با عمل کردن به آن به دست نمی‌آید (ارسطو، ۱۳۸۱: ۸۸-۸۷).

از نظر زاگزیسکی فضیلت، برتری اکتسابی و رذیلت، نقصی اکتسابی است. پرورش فضایل و رذایل، امری زمان‌بر است و انسان به سبب داشتن هریک از این ویژگی‌ها مسئول است. وقتی فضیلت و یا رذیلت رشد می‌کنند، در منش و شخصیت انسان پایدارتر و مستحکم‌تر می‌شود و به تبع آن یک طبیعت دومی در انسان به وجود می‌آید. اینکه این ویژگی‌ها در شخص پایدار هستند، به این معنی است که وی نسبت به این ویژگی‌ها کاملاً مسئول است. درباره

زند. بر این اساس وی در بررسی اندیشه‌های بدیل موفق است.

۴-۲. تکرار و تمرین

پرورش فضایل فکری بسیار شبیه یادگیری مهارت است. فرض کنید کسی می‌خواهد در زمینه رانندگی، بازی روی یخ، شنا، موسیقی و ... تبحری داشته باشد. اگر او می‌خواهد عملکرد وی در این فعالیت‌ها بهبود پیدا کند، باید تمرین کند؛ هرچه بیشتر تمرین کند، عملکرد وی بهبود بهتری پیدا می‌کند. تأثیر تکرار و تمرین در فرایند یادگیری به صورت عام و در زمینه فضایل فکری و گشودگی ذهنی به صورت خاص، انکارناپذیر است. در واقع اگر کسی به دنبال پرورش فضایل فکری است باید شروع به انجام دادن اعمال فضیلت فکری کند. چنین فردی برای پرورش گشودگی ذهنی باید مقاله‌هایی را بخواند که از برخی جنبه‌ها با آن مخالف است اما متعهد باشد که شایستگی‌های آن را جدی بگیرد (king, 2021: 268). تکرار و تمرین فضیلت گشودگی ذهنی به آدمی کمک می‌کند تا نسبت به وضعیت کنونی خود به سطح بالاتری از برخورداری از گشودگی ذهنی برسد؛ البته کیفیت اجرای تمرین و تکرار و

از شخصی است که دارای حکمت عملی^۱ است (Zagzebski, 1996: 150). به عنوان مثال، فضیلت گشودگی ذهنی را در نظر بگیرید. به ظاهر، نخستین مرحله کسب فضیلت گشودگی ذهنی عبارت است از اینکه شخص اعمال و انگیزش‌های شخص گشوده‌ذهن را سرلوحه خود قرار دهد. انسان می‌تواند گشودگی ذهنی را از طریق تقلید از شخص گشوده‌ذهن به دست بیاورد. چنین تقلیدی نه تنها مستلزم آموزش احساس بلکه همچنین مستلزم آموختن این است که چگونه موقعیت‌هایی را بشناسیم که در آن از لحاظ فکری برای مواجهه با اندیشه‌های بدیل ارزشمند است. معمولاً زمان‌هایی وجود دارد که شخص می‌داند چه کاری باید انجام دهد اما توانایی انجام آن کار را ندارد. ارسطو می‌گوید چنین شخصی از اکراسیا^۲ (ضعف اراده) رنج می‌برد. این شخص به تدریج یاد می‌گیرد که بر این ضعف غلبه کند. بنابراین فاعل به بررسی اندیشه‌های بدیل می‌پردازد؛ فاعل ابتدا به این دلیل که آموزگار خودش را راضی کند یا پاداش بیرونی به دست آورد و در نهایت به این دلیل که حقیقت را به خاطر خود حقیقت می‌خواهد دست به عمل می‌

در نظر گرفتن یا جدی گرفتن ارزش دیدگاه‌های شناختی بدیل (د) یک دیدگاه شناختی متمایز؛ ه) به اندازه کافی به نشانه‌هایی که چنین دیدگاه جایگزینی را نشان می‌دهد، حساس است؛ و) تمایل خوبی برای اعمال این توانایی‌ها دارد. بر اساس این رویکرد، اصلی‌ترین مؤلفه‌های گشودگی ذهنی عبارتند از: انگیزه، فراتر رفتن از دیدگاه شناختی پیش فرض و موفقیت.

بنابراین، گشودگی ذهنی یک ویژگی شایسته ستایش در انسان است. شخص گشوده‌ذهن همواره آماده یادگیری چیزهای جدیدی است؛ وی گزینه‌های بدیل را لحاظ می‌کند و در صورتی که این باورها مستدل و معقول و با باورهای قبلی وی ناسازگار باشند، آمادگی کنار گذاشتن باورهای نادرست را دارد. گشودگی ذهنی به لحاظ معرفتی بسیار ارزشمند است زیرا نه تنها باعث می‌شود فرد به لحاظ منشی صاحب فضیلت باشد بلکه در بهتر کردن جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنیم نیز مفید است. هرچند آراسته‌بودن به گشودگی ذهنی لزوماً باعث دستیابی به باور صادق و حقیقت نمی‌شود اما برای سایر امور معرفتی همچون درک و فهم مفید است. مسأله دیگر اینکه پرورش فضیلت گشودگی

مقدار آن نقش بسیار مهمی در تثبیت یادگیری دارد. برای آنکه تکرار مؤثر باشد، باید شرایط و ویژگی‌هایی همچون مرتب و منظم بودن و طول دوره‌های مناسب و شرایط واقعی و طبیعی انجام پذیرد (شعبانی، ۱۳۹۲: ۵۴). در واقع اگر مفاهیم آموخته شده درباره گشودگی ذهنی، تمرین و تکرار نشود، شخص به تدریج در این زمینه کندتر و کندتر می‌شود و سرانجام دیر یا زود آنها را فراموش می‌کند.

نتیجه‌گیری

بررسی‌ها و پژوهش‌ها درباره چستی گشودگی ذهنی، در میان معرفت‌شناسان فضیلت به تازگی آغاز شده و هنوز عمق و ژرفای این فضیلت کشف نشده است. هدف اصلی نگارنده در این پژوهش، تحلیل مفهومی گشودگی ذهنی بود؛ یعنی ویژگی‌هایی که موجب شد تا گشودگی ذهنی یک فضیلت فکری نامیده شود و از سایر فضایل متمایز شود. با جمع‌بندی دیدگاه معرفت‌شناسان فضیلت، این تعریف از گشودگی ذهنی مطرح شده است که: گشوده‌ذهن کسی است که: الف) مایل است و (تاحدودی) توانایی دارد؛ ب) از دیدگاه شناختی خود فراتر رود؛ ج) به منظور

ذهنی بسیار دشوار است و دلیل اصلی این دشواری پیچیدگی مفهومی این فضیلت است. با وجود این راهکارهایی همچون آموزش، مدیریت انگیزه‌ها، عادت و تمرین و تکرار وجود دارند که می‌توان این فضیلت را در خود و دیگران پرورش و ارتقا داد و به سطح بالاتری از گشودگی ذهنی رسید. جزم‌اندیشی و تعصب از مهم‌ترین عوامل ناکامی انسان‌ها در دستیابی به حقیقت

و اختلاف بین انسان‌هاست؛ این امر ضرورت توجه به فضیلت گشودگی ذهنی را نشان می‌دهد. بنابراین پرورش گشودگی ذهنی علاوه بر آنکه ابزاری برای یادگیری دائمی در اختیار آدمی قرار می‌دهد، باعث می‌شود که تحول شگرفی در آموزش رسمی شکل بگیرد و درک عمیق‌تری نسبت به جهان و جامعه جهانی داشته و با هم‌نوعان خود همدلی و ارتباط مؤثرتری برقرار کند.

ملاحظات اخلاقی:

حامی مالی: این پژوهش هیچ کمک مالی از سازمان‌های تأمین مالی دریافت نکرده است.

تعارض منافع: طبق اظهار نویسندگان، این مقاله تعارض منافع ندارد.

برگرفته از پایان نامه / رساله: این مقاله مستخرج از رساله/پایان نامه نمی‌باشد.

منابع

خزاعی، زهرا و نسرين رامادان. (۱۳۹۲).

رشد اخلاقی؛ اصول و روش‌های آن از نظر افلاطون. پژوهش‌های فلسفی کلامی، سال چهاردهم، شماره سوم و چهارم: ۹۹-۱۱۸.

خزاعی، زهرا. (۱۳۹۴). معرفت‌شناسی فضیلت. تهران: انتشارات سمت.

رحمانی، جلیل و محسن جاهد و سحر کاوندی. (۱۳۹۲). مسأله معرفت: جدال ارسطو و درایور. تأملات فلسفی، سال سوم شماره یازدهم: ۷۳-۹۵.

شعبانی، حسن. (۱۳۹۲). مهارت‌های آموزشی و پرورشی (روش‌ها و فنون تدریس). جلد اول، ویراست ۳ با تجدیدنظر اساسی. تهران: انتشارات سمت.

Baehr Jason. (2011). *Inquiring Mind (On intellevtual Virtue and Virtue Epistemology)*. Oxford University Press.

_____. (2016) *Intellectual virtues and Education Essays in Applied virtue Epistemology*. New York and London. Routledge.

Battaly, Heather. (2019). *The Routledge handbook of virtue epistemology*, Taylor & Francis .

ارسطو. (۱۳۸۱). اخلاق نیکوماخس. ترجمه سید ابوالقاسم پورحسینی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم.

استیس، والتر ترنس. (۱۳۸۵). تاریخ انتقادی فلسفه یونان. ترجمه یوسف شاقول. قم: انتشارات دانشگاه مفید، چاپ دوم.

افلاطون. (۱۳۸۰) دوره آثار افلاطون. ترجمه محمدحسن لطفی. جلد دوم. تهران: انتشارات خوارزمی، چاپ سوم.

باتلی، هتر. (۱۳۹۷). فضیلت: بررسی‌های اخلاقی و معرفت‌شناختی. ترجمه امیرحسین خداپرست. تهران: نشر کرگدن.

خداپرست، امیرحسین. (۱۳۹۷). باور دینی و فضیلت عقلانی: تحول اخلاق باور دینی در تعامل با معرفت‌شناسی فضیلت‌گرایانه زاگزبسکی. تهران: انتشارات هرمس.

باقری، محمدرضا و مجید ملایوسفی. (۱۳۹۴). معرفت‌شناسی فضیلت‌محور: نقد و بررسی دیدگاه زاگزبسکی. تأملات فلسفی، سال پنجم، شماره چهاردهم: ۴۳-۷۹.

- Epistemology. Oxford: Clarendon Press
- Riggs, W. (2010). 'Open-Mindedness' *Metaphilosophy*. 41, pp. 172-88
- Riggs, W. (2016). "Open-Mindedness, Insight, and Understanding," in J. Baehr (ed.) *Intellectual Virtues in Education: Essays in Applied Virtue Epistemology*, London: Routledge .
- Riggs, W. (2019). *Open-Mindedness*, in Battaly, Heather. *The Routledge handbook of virtue epistemology*, Taylor & Francis .
- Zagzebski, Linda. (1996). *Virtues of the Mind: An Inquiry into the Natur of Virtue and Ethical Foundations of Knowledge*. (New York: Cambridge University Press), second edition.
- Zagzebski, L. T. (2004). *Divine Motivation Theory*. New York, Cambridge University Press.
- _____ (2020) *Closed-Mindedness As an Intellectual Vice*, in *Virtue theoretic epistemology, new methods and approaches* edited by christoph Kelp and john Greco. Cambridge University Press . pp 15-41
- Carter, J. and E. Gordon. (2014). "Openmindedness and Truth," *Canadian Journal of Philosophy* 44(2): 207-224 .
- Fairweather, A. (2001). *Epistemic Motivation*, in A. fairweather & L. Zagzebski(Eds.), *Virtue Epistemology: Essays in Epistemic Virtue and Responsibility: Essays on Epistemic Virtue and Responsibility*(1 st edition, pp. 63-81). Oxford, Oxford University Press .
- Montmarquet, J. (1993). *Epistemic Virtue and Doxastic Responsibility*, Lanham, MD: Rowman & Littlefield .
- King, Nathan L .(2021). *The Excellent Mind: Intellectual Virtues for Everyday Life*. Oxford university press .
- Roberts, R and wood W.J. (2007). *Intellectual Virtues: An Essay in Regulative*